

Cumhuriyet İlahiyat Dergisi - Cumhuriyet Theology Journal

ISSN: 2528-9861 e-ISSN: 2528-987X

CUID, June 2017, 21 (1): 297-320

**Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Bölümü Son Sınıf Öğrencilerinin Din
Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretimi Dersi İle İlgili Görüşleri**
*Opinions of The Students Who is in Senior Year at The Faculty of Education's Primary
School Teaching Branch About Religious Culture and Morality Teaching Clases*

Muhammed Ali Yazıbaşı

Yrd. Doç. Dr., Kırıkkale Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi,
Din Eğitimi Anabilim Dalı.

Assistant Professor, Kırıkkale University Faculty of Islamic Education,
Department of Religion Education

Kırıkkale/Turkey

muhammedaliyazibasi@hotmail.com

ORCID ID orcid.org/0000-0003-0369-1217

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article types: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received: 10 Mart/March 2017

Kabul Tarihi / Accepted: 13 Nisan/April 2017

Yayın Tarihi / Published: 15 Haziran/June 2017

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Haziran/June

Cilt / Volume: 21

Sayı – Issue: 1

Sayfa / Pages: 297-320

DOI: doi.org/10.18505/cuid.297230

Atıf/Cite as: Yazıbaşı, M. Ali. "Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Bölümü Son Sınıf Öğrencilerinin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretimi Dersi İle İlgili Görüşleri - Opinions of The Students Who is in Senior Year at The Faculty of Education's Primary School Teaching Branch About Religious Culture and Morality Teaching Clases". *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi - Cumhuriyet Theology Journal* 21, no. 1 (June 2017): 297-320. doi: 10.18505/cuid.297230.

İntihal /Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi. / This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software. <http://dergipark.gov.tr/cuid>

Copyright © Published by Cumhuriyet University, Faculty of Theology, Sivas, 58140 Turkey. All rights reserved. For Permissions: ilahiyat.dergi@cumhuriyet.edu.tr

**Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Bölümü Son Sınıf Öğrencilerinin
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretimi Dersi İle İlgili Görüşleri**

Öz: Ülkemizde hâlihazırda ilköğretim müfredatında Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersi 4. sınıftan itibaren yer almaya başlamaktadır. Söz konusu dersi İlahiyat Fakültesi bünyesindeki eğitim formasyonu alan İlahiyat Lisans ve İlköğretim Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Eğitimi Bölümü programından mezun olanlar vermektedir. Alanla ilgili öğretmen bulunmadığı durumlarda ise dersi sınıf öğretmenleri okutmaktadır. Çalışmanın amacı, eğitim fakülteleri sınıf öğretmenliği bölümünün müfredatında yer alan Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Öğretimi dersi ile ilgili Kırıkkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Bölümü'nün son sınıf öğrencilerinin görüşlerini tespit etmektir. Fenomonolojik desenin kullanıldığı bu çalışmada yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Katılımcıların din hakkındaki bilgilerinin kaynağını genel itibarıyla aile, yaz kuran kursları, sosyal medya ve kitaplar oluşturmaktadır. Katılımcılar, Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Öğretimi dersinin meslek hayatlarına katkı sağladığını, ders saatinin artırılması gerektiğini ifade etmektedirler.

Anahtar Kelimeler: ilkokul, Sınıf Öğretmenliği, Din, Müfredat, Nitel Çalışma.

**Opinions of The Students Who is in Senior Year at The Faculty of Education's
Primary School Teaching Branch About Religious Culture and
Morality Teaching Clases**

Abstract: Religious Culture and Morality Teaching classes are taught starting from fourth grades in primary school curriculum in our country (Turkey). This subject has been taught by graduates of Divinity Faculties and Primary School Religious Culture and Morality programs. In absence of a specialized teacher for that subject, it is taught by primary school teachers. The aim of that study is to specify opinions of students, who is currently at the final year of the Faculty of Education in Kırıkkale University, regarding Religious Education and Morality Teaching subject. In this phenomenologically framed research, a semi-constructed interview form has been used. The sources of interviewees' opinions about the religion mainly obtained from families, summer Quranic Courses, so-

cial media and books. Participants have suggested that the subject Religious Education and Morality is contributing to their teaching careers and subject hours should be increased in the curriculum.

Keywords: Primary School, Primary School Teaching, Religion, Curriculum, Qualitative Research.

SUMMARY

The greatest task of teachers is to achieve the desired goal in education and training. Even though curriculum, lectures and environment as efficient as they are, the teachers will make them more efficient. They should therefore be equipped with necessary knowledge, pedagogical formation, and have innovations in education and training. Otherwise, the desired efficiency of education and training in educational institutions cannot not be obtained. In the research, the opinions of the senior students of the classroom of the Education Faculty about the courses are highlighted.

The primary schools in the recent education system are the first example in the Ottoman education system. This school organization dates back to Islam. In the early days of the Ottoman Empire educational institutions were not established in order to educate teachers to conduct lessons. In the period of Sultan Fatih Mehmet, a different program was envisaged in the Eyup and Hagia Sophia schools to train. However, this practice of Fatih was abandoned in the process of progressing. In 1868, a teacher's school named Dârü'l-Muallimîn-i Sıbyan, which lasted for two years, was opened in order to train teachers for teaching in primary schools for only boys. Schools named Dârü'l-Muallimât were opened in 1869 to educate teachers for refuge schools for girls. During II. Abdülhamid, II. the Constitutional Monarchy and the Republican period, studied about the primary school teachers' schools were being carried out. The schools, which were opened to train elementary school teachers in the same periods, gave religious lessons with different names in the curriculum. Since 1996, the religion course has been taught in the first semester of the 4th class under the name of Instruction of Religion Culture and Moral Education in the classroom teacher's course program.

In the study, the pedagogy approach is preferred from the qualitative research designs because it is aimed to reveal the religious education experiences of the senior students of Kırıkkale University, Education Faculty, Department of Elementary Teacher Education. Appropriate sampling, based on easy accessibility measures, is used. The sample consists of a total of nineteen senior students from Kırıkkale University, Education Faculty, Department of Elementary Teacher Education has been selected from the senior students. Participating students are selected from volunteers. Semi-structured interview form is used in this study where the phenomenological pattern is used as data collection method and tool. Questions have been reviewed by the experts of relevant fields and required corrections are made. Individual, face-to-face and semi-structured interviews are conducted with volunteered students.

The data has been obtained by semi-structured qualitative interviews in the direction of semi-structured interview form with nineteen students determined on a voluntary basis among senior students of the classroom teacher department. The interviews deciphered by the investigator are solved by the phenomenological coding technique. In the process, open coding has been done, the themes have been determined. The research findings that obtained by analyzing the data have been discussed in the light of related researches.

It is possible to bring together the opinions of the students on the Religion Culture and Moral Education Teaching course in the framework of four dimensions:

1. Sources of Religious Knowledge: Human being is a social entity. S/he is interacting with his/her surroundings at every moment of his/her life. As a result of this interaction, learning takes place in individual. The family is the source of information on the subject of religion. It can be said that communication and communication tools such as TV, radio, computer, smart or mobile phones are also used as a source of information about religion. In this sense, religion information is learned from more than one source.

2. Contribution of Teachers to Professional Life: Apart from the undergraduate program, the students who have received religious education from the 4th to, the 12th grade of the primary school will be able to teach both the

subjects of Religion Culture and Moral Education to the primary school 4th grade students through the course of Religion Culture and Moral Education, know how /what experience of the techniques. In this context, the teacher has the opportunity to begin to refer directly to education and teaching.

3. Course Credit Adequacy: The teaching profession requires knowledge and skill in more than one field. Teacher-educating schools are also required to determine the course and the credits of this course while preparing its programs. When the opinions of the participants are taken into account, it appears that the credits of the instruction of Religion Culture and Moral Education are inadequate. In addition to this, there are also participants who give opinions on adding courses to the program., the course includes religious psychology, religious development theories and so on.

4. Religion Culture and Moral Knowledge in Primary School Curriculum: The observations, interviews and survey results of religion psychology sciences/ religious studies reveal that people have belief in innate beliefs. Participants express that students are curious about *Allah, Heaven, Hell, Angel, Gin, Devil, etc.* are going to learn them based on scientific facts. In this context, it is seen that in the study, the inclusion of the Religion Culture and Moral Information course in the primary school curriculum in accordance with the level of development of the children, the specific plan, program and purpose and so on, contribute to the personality, identity formation and cognitive and affective development of the children.

GİRİŞ

Okullarda gerek hazırlanan müfredattan gerekse geliştirilen eğitim-öğretim materyallerinden etkin bir şekilde yararlanmada önemli fonksiyonlardan biri de öğretmenlerdir. Öğretmenler genel kültür, alan bilgisi ile birlikte pedagojik formasyon alanında da yeterli donanıma sahip olma durumundadır. Dolayısıyla yalnızca alanla ilgili akademik bilgiye sahip olmak öğretmenlik mesleği için yeterli değildir. Bu bağlamda öğretmenlerin kendi branşları ile ilgili alan bilgisi, eğitim-öğretim yöntem ve teknikleri, sınıf yönetimi, ölçme değerlendirme, etkin iletişim vb. hususlarda donanımlı olmaları her zaman önemini korumaktadır.

Öğretmenlerde olması gereken söz konusu donanımlar ilkokul 4. sınıf ders programında yer alan Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi (DKAB) dersini okutan öğretmenler için de önemlidir. İlkokul 4. sınıftan ortaokul 8. sınıfa kadar Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi (DKAB) derslerini İlahiyat Fakültesi bünyesindeki eğitim formasyonu alan İlahiyat Lisans ve İlköğretim Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Eğitimi Bölümü programından mezun olanlar vermektedir. Ancak herhangi bir nedenle okulda veya diğer okullarda yeterli Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi (DKAB) öğretmeni olmaması durumunda 4. sınıf Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi (DKAB) dersi sınıf öğretmenleri tarafından okutulmaktadır.¹ Söz konusu sınıf öğretmenleri ise eğitim fakültelerinin sınıf öğretmenliği bölümünden mezun olmaktadır.

Araştırmada ilkokul 4. sınıflarda Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi (DKAB) dersini okutmak durumunda kalan ilkokul öğretmenlerinin mezun oldukları sınıf öğretmenliği lisans programında yer alan Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Öğretimi dersi ile ilgili görüşlerine yer verilmektedir.

1. İLKOKUL ÖĞRETMENİ YETİŞTİREN OKULARDA DİN DERSLERİ

Günümüz eğitim sisteminin ilk basamağını oluşturan ilkokulların Osmanlı eğitim sistemindeki karşılığı sıbyan mektepleri olup söz konusu okulların kuruluşu, İslam öncesine kadar uzanmaktadır.² İslam'ın ilk dönemlerinde açılan "Küttâb"³lara benzeyen mektepler için Klasik Osmanlı dönemi vakfiyelerinde Dârü't-Ta'lîm, Mektep, Mektephâne, Muallimhâne, Dârü'l-ilm, Taşmekteb ifadeleri kullanılmıştır. Ayrıca bu mekteplere şehir ve kasabaların her mahallesinde buldukları için Mahalle Mektebi ve buralarda 5-6 yaşında sabi denilen küçük

¹ MEB *Tebliğler Dergisi*, Kasım 2004, Sayı 2566.

² Zeki Salih Zengin, "İslam Öncesi Arap Topluluklarında Eğitim", *Din Eğitimi*, Ed. Mustafa Köylü-Nurullah Altaş (Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, 2012), 20.

³ Küttaplar hakkında daha geniş bilgi için bk. Ahmed Çelebi, *İslam'da Eğitim Öğretim Tarihi* (İstanbul: Damla Yayınevi, 1983), 33-48; Hıfzırrahman R. Öymen-Mehmet Dağ, *İslam Eğitimi Tarihi* (Ankara: MEB, 1974), 65-71.

çocukların eğitim görmesi nedeniyle de Sıbyan Mektebi adı verilmiştir.⁴ Osmanlı'nın ilk dönemlerinde söz konusu okullarda ders okutacak öğretmenleri yetiştirmek için eğitim kurumları tesis edilmemiştir.⁵

Fatih Sultan Mehmet dönemine gelindiğinde sıbyan mektepleri için öğretmen yetiştirme konusunda dikkat çekici bir gelişme olmuştur. Fatih Sultan Mehmet, Eyüp ve Ayasofya medreselerinde, sıbyan mektebi muallimi olacaklar için, genel medreselerden farklı bir program öngörmüştür. Buna göre, muallim olacaklar, Arapça, Sarf ve Nahiv, Edebiyyât (Maanî, Beyan, Bedî), Mantık, Adâb-ı Muhasebe ve Usûl-i Tedris, Münakaşalı Akâid (İlm-i Kelâm), Riyâziyyat (Hendese ve Heyet) gibi dersleri almışlardır.⁶ Ayrıca Fatih Sultan Mehmet vakfiyesinde ilkokul öğretmenlerinde bulunması gereken özellikleri şöyle sıralanmaktadır; “Muallim çok iyi bir mizaca ve karaktere sahip olacak, Tanrı'yı hoşnut etmek amacıyla davranacak, çocukları eğitmek için gayret gösterecek, yardımcısı da onun çocuklara öğrettiklerini tekrar ve müzakere ettirecek, görevini ağır bulup sevmemezlik etmeyecek ve çocuklara bilmedikleri konuları güzellikle ve yumuşaklıkla anlatacak...”⁷ Burada öğretmenlerin davranışlarına, mizaç ve karakterlerine vurgu yapılması dikkat çekicidir. Çünkü ilkokul çağındaki çocukların rol model alacağı bireylerden birisi de öğretmenlerdir. Dolayısıyla öğretmenlerin davranışları, iyi bir mizaca sahip olması, davranışlarının insancıl ve çağdaş pedagojiye uygun olması oldukça önemlidir.⁸ Ancak, ilerleyen süreçte Fatih'in bu uygulamasından vazgeçilmiş sıbyan mekteplerinin derslerini medresede biraz okumuş veya okuma yazmayı kendi kendine öğrenmiş ağırbaşlı kimseler ver-

⁴ Osman Ergin, *Türk Maârif Tarihi* (İstanbul: Eser Matbaası, 1977), 1-2: 83; Hasan Ali Koçer, *Türkiye'de Modern Eğitimin Doğuşu ve Gelişimi (1773-1923)* (Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 1970), 7; Faik Reşit Unat, *Türkiye Eğitim Sisteminin Gelişmesine Tarihi Bir Bakış* (Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 1964), 2; Yahya Akyüz, *Türk Eğitim Tarihi* (Ankara: Pegem Akademi, 2009), 88.

⁵ Zeki Salih Zengin, “İlköğretim Okullarındaki DKAB Dersleri İçin Öğretmen Yetiştirilmesi ve Eğitim Fakülteleri: Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Örneği”, *Değerler Eğitimi Dergisi* 4, sy.11 (2006), 129.

⁶ Muallim Cevdet, “Dârümuallimîn'in 70. Sene-i Devriyesi”, *Tedrisat Mecmuası*, Mart 1332 (1916) No: 6. 'den aktaran Yahya Akyüz, *Türk Eğitim Tarihi*, 92.

⁷ Unat, *Türk Eğitim Sisteminin Gelişmesine Tarihi Bir Bakış*, 200.

⁸ Akyüz, *Türk Eğitim Tarihi*, 93

meye başlamıştır. Döneme ait araştırmalarda, söz konusu uygulamadan vazgeçildikten sonra sıbyan mekteplerinin derslerini mekteplerin yanındaki camii imamlarının verdiği ifade edilmektedir.⁹

Tanzimat döneminde her alanda olduğu gibi eğitim alanında da köklü değişikliklere gidilmiştir. Bu değişikliklerden sıbyan mektepleri de etkilenmiştir. Bu dönemde Usûl-i Cedid adı altında yapılan yeni bir düzenleme ile Maârif-i Umumiye Nizamnâmesi'nin kabul ve uygulamaya başlanması ve eğitimin modernleştirilmesi fikri doğrultusunda sıbyan mekteplerinin adı iptidâî mektepleri olarak değiştirilmiştir. Ancak iptidâî mektepler Maarif Nezareti'ne bağlıdır. Evkaf Nezareti'ne bağlı olan ve eski durumlarını koruyanlara ise yine sıbyan mektepleri denilmektedir.¹⁰ Bu bağlamda ilköğretim seviyesindeki erkek iptidai mekteplerine öğretmen yetiştirmek üzere 1868 yılında Dârü'l-Muallimîn-i Sıbyan adında eğitim süresi iki yıl olan öğretmen okulu açılmıştır. Bu öğretmen okulunun öğretim programında, Kur'an, Tecvid, İlmihâl, Hesap, Ahlâk, Coğrafyaya giriş ve Usûl-i tedris gibi dersler yer almıştır.¹¹

Kız iptidâî mekteplerine öğretmen yetiştirmek için de 1869 yılında Dârü'l-Muallimât adında okullar açılmıştır. Okulun öğretim programında din ilimlerine giriş, Osmanlıca dil kuralları, Kitâbet, Öğretim Usulü, Risâle-i Ahlâk, Hesap ve Defter tutma, Osmanlı Tarihi, Coğrafya, Mûsikî, Dikiş Nakış dersleri yer almıştır.¹²

II. Abdülhamid dönemine gelindiğinde öğretim kurumlarının ders programlarında din derslerine daha fazla yer verildiği görülmektedir. Söz konusu dönemin ders programlarındaki din eğitim ve öğretimi derslerindeki artış öğretmen yetiştiren kurumlarda da görülmektedir. 1902 ile 1908 tarihleri arasında iptidaiye mekteplerine öğretmen yetiştiren İstanbul ve taşradaki kız ve erkek mu-

⁹ Akyüz, *Türk Eğitim Tarihi*, 93.

¹⁰ Eyüp Şimşek, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Dersi Öğretmenlerinin Yeterlilikleri*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2006, 40-41.

¹¹ Koçer, *Türkiye'de Modern Eğitimin Doğuşu ve Gelişimi (1773-1923)*, 9.

¹² İsmail Güven, *Türk Eğitim Tarihi* (Edirne: Paradigma Kitapevi Yayınları, 2002), 121.

allim mekteplerinin ders programlarında; Ulûm-i dîniyye, Tecvid ve Kur'an-ı Kerim, Akâid, Fıkıh, Dürr-i Yektâ Şerhi, Ahlâk ve İslam Tarihi vb. derslere yer verilmektedir.¹³

Meşrutiyet döneminin öğretmen yetiştirme politikası, hem donanım hem de sayı bakımından diğer dönemlere göre farklılık göstermektedir. Bu dönemde öğretmen yetiştiren okulların ders programlarında pedagoji derslerine daha geniş yer verildiği görülmektedir. Bu bağlamda öğretmen yetiştiren kurumların programlarında Fenn-i Terbiye, Usûl-i Tedris, Mûsikî, Elişi, Terbiye-i Bedeniyye gibi derslere yer vermeye başlanmıştır. 1915 yılındaki Dârü'l-Muallimîn-i İbtidâinin ders programında din öğretimi ile ilgili aşağıdaki derslere yer verilmektedir:¹⁴

Dersler	1.Sene	2.Sene	3.Sene	4.Sene
Malûmât-ı Diniyye - Kur'an-ı Kerim	1	1	-	1
Malûmât-ı Diniyye - İbadât	2	1	2	-
Malûmât-ı Diniyye - Sîret-i Nebeviyye	-	-	-	-
Ahlâk ve Malûmât-ı Medeniyye ve Hukukiyye	-	1	1	1

II. Meşrutiyet dönemindeki öğretmen yetiştirme çabaları dönemin istenilen nitelikte ve sayıda ilkokul öğretmeni ihtiyacını karşılayamamaktadır. Bunun için ilkokullarda eğitim-öğretim genellikle dönemin öğretmen okullarında eğitim görmemiş, medrese mezunu veya medreseden ayrılmış, pedagojik yeterliliğe sahip olmayan kişiler tarafından yürütülmektedir.¹⁵ Bu dönemde ve kurtuluş mücadelesinin verildiği ilk yıllarında ilkokullardaki öğretmen eksikliğini gidermek amacıyla vilayet Tedrisat-ı İbtidaiyye Meclislerinin kararıyla, yaz aylarında yeterlilik sınavı açılmaktadır. Bu sınavda başarılı olanlara verilecek belgenin geçerlilik süresi üç yıl ile sınırlandırılmaktadır. Sınavda sorulacak konuların içeriğine bakıldığında Kur'an-ı Kerim, Malûmât-ı Diniyye gibi din derslerine yer verildiği görülmektedir.¹⁶

¹³ Geniş bilgi için Bk. Zeki Salih Zengin, *II. Abdülhamit Dönemi Örgün Eğitim Kurumlarında Din Eğitim ve Öğretimi 1876-1908* (Adana: Baki Kitapevi, 2003), 86-91.

¹⁴ Hasan Ali Yücel, *Türkiye'de Orta Öğretim* (İstanbul: Devlet Basımevi, 1938), 219; Akyüz, *Türk Eğitim Tarihi*, 281.

¹⁵ Yahya Akyüz, *Türkiye'de Öğretmenlerin Toplumsal Değişimdeki Etkileri* (Ankara: Doğan Basımevi, 1978), 227.

¹⁶ Cemil Öztürk, *Atatürk Devri Öğretmen Yetiştirme Politikası* (Ankara: TTK Yayınları, 1996), 59.

II. Meşrutiyet dönemindeki öğretmen okulları ile ilgili düzenlemeler Cumhuriyet döneminde de devam etmektedir. 1924 yılında ilk öğretmen okullarının eğitim süresi 5 yıla çıkartılmaktadır. Daha önceki dönemde eğitim süreleri dört yıl olan ilkökul öğretmen okullarının programında din derslerinin saati haftada yedi iken 1924 yılında ilk öğretmen okullarının ilk iki senesinde haftada iki saat din dersine yer verilmektedir. Daha önceki yıllarla karşılaştırıldığında ilk öğretmen okullarının ders programlarında din derslerinin sayısının önemli derecede azaldığı dikkat çekmektedir.¹⁷1927 yılında köy mekteplerine öğretmen yetiştirmek amacıyla açılan Köy Muallim Mekteplerinin ders programında da din dersi saatlerinin sayısında bir değişiklik olmamıştır. Fakat söz konusu okulların eğitim ve öğretime başladığı 1927 yılında hazırlanan ders programında din dersine yalnızca 1. sınıfta haftada bir saat yer verilmiştir.¹⁸ 1931 yılına gelindiğinde ise din dersleri ilk öğretmen okullarının müfredatından tamamen çıkartılmıştır.¹⁹ İlkökul öğretmenliği okulları ders programında din derslerinin yer almaması 1951 yılına kadar devam etmiştir. Bu tarihten itibaren ilk öğretmen okulları programında din derslerine yer verilmeye başlanmıştır. Fakat bu dersler din dersini verebilecek bir öğretmen yetiştirecek kadar yeterli donanıma sahip değildir.²⁰

VII. Milli Eğitim Şurası'na sunulan raporda ilkökullardaki din derslerini okutacak olan öğretmenlerin yetiştirilmesi konusu da yer almaktadır. Raporda, din dersini okutacak öğretmenlerin bu dersin öğretimindeki esasları bilmeleri gerektiğine vurgu yapılmaktadır. Söz konusu durumun sağlanabilmesi için; kursların açılması, öğretmen okullarında din dersi öğretimi esasları ile ilgili konulara daha geniş yer verilmesi, öğretmen okullarının ders programında yer alan din derslerinin branş öğretmenleri tarafından okutulması gibi konuların gerekliliğine vurgu yapılmaktadır.²¹

1980 yılından itibaren din dersini okutacak öğretmenler için yaz aylarında kısa süreli hizmet içi eğitim kursları düzenlenmesine yönelik çalışmalar

¹⁷ Yücel, *Türkiye'de Orta Öğretim*, 219-220.

¹⁸ Öztürk, *Atatürk Devri Öğretmen Yetiştirme Politikası*, 95; Yücel, *Türkiye'de Orta Öğretim*, 219.

¹⁹ Öztürk, *Atatürk Devri Öğretmen Yetiştirme Politikası*, 100.

²⁰ Krş. M. Şevki Aydın, *Cumhuriyet Döneminde Din Eğitimi Öğretmeni Yetiştirme ve İstihdamı (1923- 2015)* (İstanbul: Dem Yayınları, 2016), 88-91.

²¹ Geniş bilgi için bk. 1961 yılı Din ile İlgili Eğitim ve Öğretim Komitesi Raporu.

başlatılmıştır. Fakat söz konusu çalışma bir türlü hayata geçirilememiştir. 1961 yılında hazırlanan raporda ifade edilen hususlar ve daha sonraki dönemlerdeki çalışmalarda yer alan din dersleri verecek öğretmenlerini yetiştirmek amacıyla görevde olan öğretmenler için yaz aylarında düzenlenecek olan kısa süreli yaz kursları ve ilköğretim öğretmenlerinin yetiştirildiği kurumlardaki din derslerinin süre ve nitelik olarak zenginleştirilmesi gibi çabaların tam anlamda hayata geçirilmesi oldukça uzun zaman almıştır.²²

1984 yılında MEB Talim ve Terbiye Kurulu'nun almış olduğu kararlar ilköğretim okullarında okutulan Müzik, Resim-İş, Beden Eğitimi, Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersleri branş dersi sayılmıştır. Buna göre, 4. ve 5. sınıflardaki Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersini Yüksek İslam Enstitüsü, İslamî İlimler Fakültesi ve İlahiyat Fakültesi mezunu olup isteyenler okutabilecektir.²³

1997 yılından itibaren Türkiye'de öğretim yetiştirme programlarında önemli bir düzenlemeye gidilmiştir. Söz konusu düzenleme kapsamında İlahiyat Fakültelerinin yapısında değişikliğe gidilmiştir. Yüksek Öğretim Kurumunun 11.07.1997 tarih ve 97.23.1660 sayılı kararı ile İlahiyat Fakültesi İlahiyat Lisans Programı ve İlköğretim Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Öğretmenliği Bölümü olarak iki bölüme ayrılmış ve 11 İlahiyat Fakültesi bünyesinde İlköğretim Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Öğretmenliği Bölümü kurulmuştur. Bu bölümden mezun olanlar ilköğretimin 4. sınıfından ortaokulun 8. sınıfa kadar Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi (DKAB) derslerini okutmaları planlanmıştır. Ancak çeşitli nedenlerden dolayı uygulamaya geçilememiş, dersleri okul müdürleri ve sınıf öğretmenleri vermiştir. İlköğretim ders programında yer alan özel bilgi, beceri ve yetenek isteyen derslerin kimler tarafından okutulması konusundaki tartışmalara Temmuz 2005 tarihindeki Milli Eğitim Bakanlığı genelgesi ile son verilmiştir. Genelge ile ilköğretim okullarının 4. ve 5. sınıf programları arasında yer alan Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi (DKAB) dersleri ile özel bilgi, beceri ve yetenek isteyen müzik, resim-iş, beden eğitimi vb. derslerin branş öğretmenleri okutulmasına, ancak ihtiyacın

²² Zengin, "İlköğretim Okullarındaki DKAB Dersleri İçin Öğretmen Yetiştirilmesi ve Eğitim Fakülteleri: Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Örneği", 132.

²³ MEB *Tebliğler Dergisi*, Sayı: 2175, 5 Kasım 1984.

karşılanmaması durumunda sınıf öğretmenlerinin söz konusu dersleri okutabilecekleri kararlaştırılmıştır.²⁴

1980 yılında önce Eğitim Enstitülerinin ders programında din dersi Din Bilgisi Öğretimi adı ile yer alırken bu tarihten itibaren isimleri Eğitim Yüksek Okulu olarak değişen okulların ikinci sınıf birinci yarıyılında bu ders Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Öğretimi adı ile ders programda yer almaya başlamıştır. 1990 yılında Eğitim Yüksek Okulları 4 yıllık hale getirildiğinde din dersi yine aynı adla ders programında yerini korumuştur. 1996 yılından itibaren din dersi kısmi bir isim değişikliğine uğrayarak sınıf öğretmenliği bölümü ders programında Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Öğretimi adıyla 4. sınıfın birinci yarıyılında yer almıştır.²⁵ Halen din öğretimi dersi Eğitim Fakültesi sınıf öğretmenliği bölümü lisan programlarında Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Öğretimi adıyla yer almaktadır. Ders, 4. Sınıfın birinci döneminde haftada 2 saat olarak okutulmaktadır.²⁶

İlköğretim 4. sınıfta Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi (DKAB) derslerinin alan öğretmenleri tarafından okutulması ile ilgili yasal engel bulunmasa da herhangi bir nedenle okulda veya diğer okullarda yeterli Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi (DKAB) öğretmenin olmaması durumunda sınıf öğretmenlerinin 4. sınıf Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi (DKAB) dersini okutmaları ihtiyaç haline gelebilmektedir.

²⁴ 24.06.2005 tarihinde 141 sayılı kararı ile İlköğretim Kurumlarının Yönetmeliğinde değişiklik yapılmıştır. Yönetmeliğin 16. Maddesinde dördüncü fıkrasında, "İlköğretim Okullarının 4'üncü ve 5'inci sınıflarında özel bilgi, beceri ve yetenek isteyen Beden Eğitimi, Resim-İş, Müzik, Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi, Yabancı Dil, İş Eğitimi ve Bilgisayar dersleri aylık karşılığı ders saatini doldurmayan branş öğretmenleri ya da sınıf öğretmeni olup bu alanda hizmet içi eğitim sertifikası almış öğretmenler veya yüksek öğrenimlerini söz konusu diğer sınıf öğretmenleri tarafından ders mübadelesi yoluyla okutabilir." (MEB *Tebliğler Dergisi*, Kasım 2004, Sayı 2566.)

²⁵ Mustafa Öcal, *Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Din Eğitimi* (İstanbul: Düşünce Kitapevi Yayınları, 2011), 464-465; Aydın, *Cumhuriyet Döneminde Din Eğitimi Öğretmeni Yetiştirme ve İstihdamı (1923-2015)*, 186.

²⁶ http://www.yok.gov.tr/documents/10279/49665/sinif_ogretmenligi.pdf/32dd5579-2e4d-454e-8c91-5e0594ebdf48 erişim tarihi 02 Mart 2017

2. YÖNTEM

2.1. Araştırma Deseni

Bu çalışmada, Kırıkkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Bölümü son sınıf öğrencilerinin dini hangi kaynaklardan öğrendikleri, Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisini (DKAB) dersinin ilkökul 4. sınıf programında yer alıp almaması, okul deneyimi ve öğretmenlik uygulamasında din konusunda sorular alıp almadıkları, lisans döneminde aldıkları Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Öğretimi dersinin hem meslek hem de gündelik hayatlarına katkısının olup olmadığı, bu dersle birlikte dini gelişim, din duygusu vb. başka bir dersin de lisan programında yer alıp almaması gibi konularda öğrencilerin görüşleri ortaya konulmaya çalışılmaktadır. Bundan dolayı çalışmada nitel araştırma desenlerinden görüncübilim yaklaşımı tercih edilmektedir.

2.2. Çalışma Grubu

Çalışmada örnekleme türlerinden olan ve kolay ulaşılabilirlik ölçütüne dayanan uygun örnekleme kullanılmıştır. Örneklem, Kırıkkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Bölümü son sınıf öğrencilerinden seçilen toplam on dokuz son sınıf öğrenciden oluşmaktadır. Katılımcı öğrenciler gönüllü olanlar arasından belirlenmiştir.

2.3. Veri Toplama Yöntemi ve Aracı

Fenomonolojik desenin kullanıldığı bu çalışmada yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Sorular hakkında ilgili alan uzmanlarının görüşlerine müracaat yapılarak gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Pilot çalışma yapılarak soruların tekrar değerlendirilmesi yapılmıştır. Gönüllü öğrencilerle bireysel, yüz yüze ve yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır.

3. İŞLEM

3.1. Verilerin Toplanması

Kırıkkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Bölümü son sınıf öğrencileri arasından gönüllülük esasına göre belirlenen on dokuz öğrenciyle yarı yapılandırılmış görüşme formu doğrultusunda yarı yapılandırılmış nitel görüşmeler yapılmıştır. Aydınlatılmış Onam Formu aracılığıyla araştırmanın amacı ve süreci hakkında öğrenciler bilgilendirilmiştir. Öğrencilerin izni konu ile ilgili düşünceleri kayıt altına alınmıştır.

3.2. Verilerin Çözümlemesi

Verilerin çözümlenebilmesi için görüşme kayıtları araştırmacı tarafından deşifre edilmiştir. Deşifre edilen görüşmeler, araştırmacı tarafından görüngübilimsel kodlama tekniğiyle çözümlenmiştir. Çözümleme sürecinde; kodlamalar (açık kodlama) yapılmış, temalar belirlenmiştir. Verilerin çözümlenmesi sonucunda elde edilen araştırma bulguları, alanyazındaki ilgili araştırmalar ışığında tartışılmıştır.

4. BULGULAR

4.1. Öğrencilerin Dini Bilgi Kaynakları ve Din Eğitimi Konusunda Yeterlilikleri

Aile, çocukların yetişmesi ve eğitimi açısından en önemli müesseselerden biridir. Çocuklar, hayata dair pek çok konuyu burada öğrenir. Onun içidir ki, aile çocukların ilkokulu, anne-babalar da onların ilk öğretmenleridir. Dolayısıyla çocukların din hakkında da bilgi edindiği kurum ailedir.²⁷ K4, din konusundaki bilgilerinin çoğunu ailesinden öğrendiğini “Genelini anne-babamdan öğrendim. Dedem ve dayılarım hafızdır. Aynı zamanda imam olarak görev yapmaktadır. Annem ise takvaya, dine çok önem verir. Namaz, oruç ve Kur’an bakımından dinin gereklerini elinden geldiği kadar en iyisiyle yapmaya çalışır. Köy çocuğuyum. Tarla ve hayvan işlerinden dolayı pek fazla kurslara gitme imkânım olmuyor. Annemden ve babamdan ne öğrendiysem o. Namaz kılmak, Kur’an okumak ve genel bilgileri ablam, abim, annem ve babamdan öğrendim.” şeklinde ifade etmektedir. Anneanne, babaanne ve büyükbaba gibi aile büyüklerinin de gerek davranışları gerekse bilgileri ile çocukların din konusundaki bilgi birikimlerine büyük katkı sağladığı K12’nin ifadelerinden anlaşılmaktadır: “Din ile ilgili bilgilerimi genel anlamda büyüklerimden öğrendim. Çocukken özellikle babaannemin yanında büyüdüğüm için dua etmeyi, bazı sureleri ondan öğrendim. Hep onu namaz kılarken izlediğim için namazın nasıl kılındığını ondan öğrendim. Din anlamında genel sorularımı da hep dedem ve babaannemden cevapladı.” Benzer

²⁷ Hüseyin Peker, *Din ve Ahlâk Eğitimi Psikolojik ve Metodik Esaslar* (Samsun: Aksi Seda Mat., 1998), 47.

düşünceler K15'in ifadelerinde de şu şekilde yer almaktadır: “Din ile ilgili bilgilerimi önce ailemden aile büyüklerimden, annem, babam ve dedemden öğrendim.”

Ailelerin hepsinin din konusunda aynı seviyede eğitim almış olmaları beklenemez. Bazıları söz konusu alandaki bilgilerini dini temel kaynaklarından, bilimsel yollarla elde ederken diğerleri ise kulaktan dolma, bilimsel olmayan yollarla elde edebilmektedir. Bu durum ailelerin çocuk eğitimine de yansımaktadır. Bu noktada çocukluk döneminde aileden din hakkında öğrenilen bilgilerin bazılarının yanlış olduğu durumlar da olabilmektedir. Örneğin, K13 “Din ile ilgili bilgilerimi ilk olarak annem ve babamdan daha sonra da kuran kurslarında öğrendim. Ailem dini hikâyeler anlatarak öğretmeye çalıştılar fakat daha sonradan öğrendiklerim anlatılanların çoğunun yanlış veya eksik olduğuydu. Yanlış ve eksiklikler ise din kültürü derslerinden ve temel dini bilgiler kitabından düzeltmeye ve bu yanlışları aileme de aksettirmeye çalıştım. Ailemin kulaktan duyma ve Kur'an'da olduğunu söyledikleri çoğu olağan üstü şeyin (tabi ki mucizeler var) Kur'an-ı Kerim'i okuyunca onlara açıklamaya çalıştım. Okuma bilseler de mealini dinlemelerini istedim.” ifadeleri ile ailesinden din hakkında öğrendiği bilgilerin çoğunun yanlış olduğunu dile getirmektedir.

Bireylerin din konusundaki diğer bilgi kaynakları kuran kursu ve camilerdir. Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından hazırlanan program dâhilinde söz konusu yaygın din eğitim kurumlarında yaz ve kış dönemlerinde din eğitim ve öğretimi yapılmaktadır. İnsanlar, din konusunda aile ortamında elde edemedikleri bilgilere bu kurumlarda ulaşma imkânı bulmaktadır. Kış döneminde kuran kurslarından genellikle yetişkinler eğitim alırken yaz tatili döneminde ise çocuklar eğitim almaktadır. Çocuklar buralardan öğrendikleri dini bilgileri hayatları boyunca kullanmaktadır. Örneğin K10, “Küçüklükten itibaren mahalle arkadaşlarımdan da özenerek anne-babamın rızasıyla yaz kuran kurslarına gittim. Namaz kılmak, dua ezberlemek, cüz, Kur'an okumak orada kazandıklarımı.” ifadelerinde din hakkında bilgilerini yaz kuran kurslarından öğrendiğine yer vermektedir. Yine benzer şekilde K7“İlk dini bilgimi ailemden öğrendim. 7 yaşına kadar böyle devam etti. Daha sonra mahallemizin camisinde verilen kuran kurslarına katıldım. Yaklaşık olarak bu süreç altı yıl devam etti.” ve K9 “Din ile ilgili bilgileri küçükken abim yaz kuran kursuna giderdi ben de onunla beraber sorular sorarak

öğrenmeye çalışırdım. Bu esnada annem de olaya dâhil olurdu. Ardından 1. Sınıfa başladığımda yaylada kuzenlerimle beraber yaz kuran kursuna gittik. Kuran kursu hocamız çok iyiydi. Bildiklerimin yarısını ona bağlıyorum. Annemin, ailemin bu konuda bana yardımları çok büyüktür. Daha sonra her sene yaz kuran kursuna gittim.” sözleri ile din ile ilgili bilgilerinin çoğunluğunu yaz kuran kurslarından elde ettiklerini ifade etmektedir.

Son dönemlerde bilim ve teknoloji hızlı bir şekilde gelişmektedir. Tv, bilgisayar, radyo, cep telefonu vb. teknolojik aletlerin ulaşmadığı neredeyse hiçbir yer kalmamıştır. Özellikle internet aracılığı ile insanlar istediği her türlü bilgi ve belgeye en kısa süre ulaşabilmektedir. Bu bağlamda bireyin din konusunda merak ettiklerini öğrenme hususunda da internet, tv, radyo gibi sosyal medya araçları da önemli rol oynamaktadır. Örneğin, K14 “Din ile ilgili bilgilerimi çocukluk yıllarımda gittiğim kuran kursu, annem-babam ve zaman zaman merak ettiğim çoğu şeyi internet ortamından araştırarak bilgi edindim.” ifadelerinde din hususunda merak ettiklerini öğrenme konusunda internete başvurduğunu ifade etmektedir. Benzer düşüncüyü K11“Dini bilgilerimin bir kısmını yaz kuran kurslarından, bir kısmını anne-babamdan, kısmını camiden bir kısmına da sosyal medya ve internet ortamından kendim öğrendim.” ve K16 da “Şimdilerde karıştırdığım, takıldığım bir konu olursa internetten ayetleri okuyup o şekilde bakıyorum. Çünkü dinle alakalı gerçekle alakası olmayan şeyler üretilmeye başlandı son zamanlarda. İnsanlar dini yorumlamaya çalışıyor.” şeklinde ifade etmektedir.

Din hakkında merak edilen konuları öğrenmek için başvuru alan diğer bilgi kaynağı din içerikli kitaplardır. Birey okuma, anlama ve yorumlama becerisini elde ettikten sonra en doğru ve sağlam bilgiye ulaşabilmek için yazılı kaynaklara müracaat etmektedir. K11 “İslam ahlakı, Kıyamet ve Ahiret vs. kitaplar okuyarak bu alandaki bilgilerimi genişletmeye çalışıyorum. Yaratılış ve din benim için hep merak edilen bir konu olmuştur. Aslında bu derste öğrendiğim bir şey de kendi dinimi asıl kaynağından Kur’an ve Hadislerden öğrenmem gerektiği oldu.” ifadeleriyle dini doğru ve sahih bir şekilde öğrenmenin yolunun dinin asıl kaynakları olan Kur’an-ı Kerim ve hadisleri okumakla mümkün olabileceğini dile getirmektedir.

İlkokul döneminde çocukların merak ettiği konulardan birisi de Allah, melek, cennet, cehennem vb. konulardır. Burada söz konusu alan ile ilgili doğru, güvenilir ve yanlışsız bilgiye sahibi olmak kadar, sahip olunan bilgilerin doğru, anlaşılır, öğrencinin anlayabileceği düzeyde onlarla paylaşmak da o kadar önemlidir. Bu bağlamda ilkokul çağındaki çocuklara din eğitimi verilirken pedagojinin gerekliliğini K9, “Öğrencilerim bu şekilde (din ile ilgili) sorular sorsa kavramları anlatabileceğimi düşünüyorum. Çevremden genellikle küçük kuzenlerime anlatıyorum. Aileler genelde Allah kafana taş vurur vs. kelimelerle onları korkuttuğu için beyninde Allah’ın kötü biri olduğu düşünceyi yayılıyor.” şeklinde ifade etmektedir. Burada bilgi aktarımından ziyade bilişsel gelişimin somut döneminde olan öğrenciyle soyut kavramları paylaşma ve öğrenim alanı ile ilgili kazanımın sağlanması hususunda özel çalışma ve pedagojik eğitimin gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Bununla ilgili olarak K5, “Staj derslerinde din dersine hiç girmeden ama bu konularda soru aldığım zaman büyük bir ihtimalle cevaplamakta güçlük yaşıyorum. Bunun nedeni ise bilgi açısından değil karşımdaki öğrenci soyut düşünemediği için sorduğu soruyu somut bir düşünce haline dönüştürmekte güçlük çekebilirim.” ifadeleri ile din eğitimi içerisinde yer alan soyut kavramları somutlaştırarak çocukların anlayabileceği seviyede anlatmanın zorluğunu dile getirmektedir. Bu bağlamda din eğitimi verecek eğitimcilerin alanla ilgili bilgi yeterliliklerinin yanı sıra pedagojik donanıma sahip olmaları oldukça önemlidir.

4.2. Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Öğretimi Dersinin Meslek Hayatına Katkısı

Öğrenci, müfredat, fiziki imkânlar, eğitim-öğretim materyalleri okullardaki başarıyı etkileyen değişkenlerin başında gelmektedir. Söz konusu değişkenleri işlevsel hale getiren en önemli etmen ise öğretmendir. Çünkü onları uygulayarak hayata geçirecek olan öğretmenin kendisidir. Bu bağlamda öğretmenler alan bilgisi, genel kültür ve pedagojik formasyon bakımından donanımlı olmak durumundadır. Söz konusu ilkokul öğretmenleri olduğu zaman öğretmenin donanımlı olması daha da önem arz etmektedir. K6, “Biz bir inşaatın temeli gibi gelecek nesillerin temelini atıyoruz. Temel her yönüyle sağlam ve doğru olmalı ki bina yıkılmasın. Bireyde öğretimden çok eğitim önemsenmeli ki mutlu ve sağlıklı bir birliktelik içinde bu topraklarda yaşayabilelim.” ifadeleri ile bireylerin kişilik, karakter, hayata bakışı ve hayatı anlamlandırma sınıf öğretmenlerinin önemini dile getirmektedir.

Sınıf öğretmenliği bölümünde ders programında özel bilgi, beceri ve yetenek isteyen derslerden birisi de Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Öğretimi dersidir. Ders, bölümün ders programının yedinci döneminde yani 4. sınıfların güz döneminde haftada iki saat olarak yer almaktadır. Söz konusu dersin sınıf öğretmenliği öğrencilerini mesleklerine hazırlama noktasında farklı katkıları olabilir. Öncelikle bu ders, lisans eğitimi öncesinde din eğitimi almamış veya bu konuda kendisini yetersiz görenler için alanla ilgili bilgi eksikliğini gidermeye imkân sağlayabilir. Örneğin, K3 “Bizim az-çok dini bilgimiz var fakat olmayan kişilerin bilgilenmelerini sağlıyor.” ve K9 “Lisans döneminde bu dersin bana çok katkısı oldu. Bildiklerimi ve bilmediklerimi tekrar etme, öğrenme açısından kendimi yeterli hale getirdiğimi düşünüyorum.” ifadeleri ile lisans döneminde almış oldukları Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Öğretimi dersi sayesinde alan ile ilgili bilgi eksiklerini giderdiklerini dile getirmektedir.

Öğretmenlik mesleğinde alanla ilgili yeterli bilgiye sahip olmak kadar bu bilgileri öğrencinin anlayabileceği şekilde onlara aktarabilmek, hedeflenen kazanımlara ulaşabilmek de o kadar önemlidir. Bu bağlamda K12, “Dersimiz sadece bilgilerin olduğu bir ders değil, bu derste biz bir bilginin öğrenci seviyesine nasıl indirilip anlatılabileceğini de görüyoruz. Soyut olan kavramların öğrenciye nasıl verilebileceğini öğreniyoruz. Bu derste aslında bildiğimiz bilgileri öğrenci seviyesine indirip nasıl anlatacağımızı öğrendiğimizden kesinlikle çok yararlıdır.” sözleri ile Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Öğretimi dersinin bilgi elde etmenin yanında bu bilginin öğrenci ile paylaşımını kolaylaştırdığına dikkat çekmektedir. K7 de “Çünkü hiçbir şekilde neyi, nasıl anlatacağım konusunda fikrim yoktu. Bu ders sayesinde çocukların seviyesine din dersinde nasıl inilir, onlara nasıl cevap verilir öğrenmiş oldum.” ve K19 da “Bu dersle din ile ilgili ‘neyi’, ‘nasıl’ çocuklara vereceğimizi öğreniyoruz.” şeklinde benzer düşünceleri dile getirmektedir.

Eğitimde, öğretime konu edilen meselelerin gerçek hayatta karşılığının olması, öğrenme-öğretme ortamının gerçeğe uygun şekilde hazırlanması konunun etkin ve kalıcı öğrenilmesine katkı sağlamaktadır. Öğrencinin sahaya inmeden az da olsa alanı ile ilgili sınıf içerisinde örnek derslerin yapılması onun meslek hayatında başarılı olmasına katkı sağlar. K4, “Burada etkili olduğumuz öğrenme öğretme ortamı biz öğretmen olunca karşımıza çıkacak. Gelecek sorular verilen yanıtlar hepsi bizim için birer tecrübe.” sözleri ile Din Kültürü ve Ahlâk

Bilgisi Öğretimi dersinde yapmış oldukları etkinlik ve sunumlar sayesinde kazanmış oldukları tecrübenin kendi meslek hayatına katkı sağlayacağını ifade etmektedir.

4.3. Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Öğretimi Dersinin Kredi Bakımından Yeterliliği

İlkokul 4. sınıf çağındaki öğrenciler bilişsel gelişimin somut döneminde bulunmaktadır. Durum böyle olduğu için söz konusu seviyedeki öğrencilere ders işlenişi daha da özen istemektedir. Bunun için öğretmen adaylarının lisans programları hazırlanırken okutulacak derslerin nitelikleri, içerikleri ve ders saatleri önemlidir. Bu bağlamda ilkokul 4. sınıf ders programında yer alan Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi (DKAB) dersini okutacak olan sınıf öğretmenlerinin lisans programında yer alan Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Öğretimi dersinin kredisinin yeterli olup olmadığını ve alanla ilgili farklı derslere ihtiyaç olup olmadığını aklaya getirmektedir. Çünkü Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi (DKAB) dersi hem içerik bakımından hem de derste kullanılan kavramlar bakımından soyuttur. Bu bağlamda K1 “Çocukların dini gelişimleri, çocukların dini duyguları, çocukların din psikolojisi gibi konulara lisans programında yer verilmelidir. Çünkü 3-4 yaşlarından itibaren bireyler “Bizi kim yarattı?, Allah Nerede?” gibi sorular sormakta, inanç arayışına girmektedir. Bireye doğru bir şekilde yardımcı olabilmemiz için çocukların dini gelişimini, dini duyguları, din psikolojisini bilmeliyiz. Yetişkin yaşlarında dini inançlarını ve duygularını yanlış bir şekilde doldurmasını engellemiş oluruz. Ahlaklı, mantıklı, akıl yürütebilen ve inançlı insanlar yetiştirmiş oluruz.” ifadesi ile lisans programındaki Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Öğretimi dersi ile öğrencilerin ihtiyaçlarının karşılanamayacağını dile getirmektedir. Lisans programında sadece bir dönemlik Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Öğretimi dersini yetersiz gören K6 “Ben bu dersi yeterli buluyorum. Ama çocukların merak duygusu çok fazla olduğundan bazen bazı soruları karşısında yetersiz kalabiliyoruz. Bu yüzden bu dersimize ek olarak çocukların dini gelişimi, dini duygu ve dini psikolojisi (özellikle psikoloji olan çünkü bazı yanlış öğrenmeler çocukta korku ve endişeye yol açıyor) gibi alanların verilmesi öğretmenlik hayatımıza olumlu yönde katkı sağlar.” ve K12 “Din dersinin tek dönem olması bence yeterli değil. En az iki dönem verilmesi gereken bir ders olduğunu düşünüyorum. Gerek öğretmenlik hayatımızda gerek öğrencilik hayatımızda en çok ihtiyaç duyacağımız bir

ders. İleride bir öğrencimiz haksızlığa uğradığını düşündüğünde biz ona Matematik dersi ile yaklaşamayız ama din dersinde öğrendiğimiz bilgileri kullanarak yardımcı olabiliriz. Şahsen ben okuldaki din dersi sonralarında da oldukça rahatladığımı hissediyorum. Çünkü manevi duygular insan için önemlidir. Bu ders lisans programlarında daha fazla yer verilmeli ayrıca öğretmen de çok önemli.” şeklinde lisans programında yer alan Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Öğretimi dersinin kredi olarak yetersizliğini dile getirmektedir. Benzer şekilde K19 “Din dersi öğretmenin tam anlamıyla dört dörtlük şekilde öğrenciye verilebilmesi için bu tür konuların öğretmenler tarafından bilinmesi faydalı olacaktır. Sadece öğrencilerimize değil, kendi çocuklarımıza da ileride din ile ilgili bilgileri verirken de faydalı olabilir her anlamda. O yüzden de programda yer verilebilir. Yerinde olur bence.” ve K13 “Şahsi olarak Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Öğretimi dersini hem yapı hem de zaman bakımından yetersiz görmekteyim. Çocukları daha iyi tanımak dini gelişim, din psikolojisi yönünden gelişimlerini bilmek din öğretimini kolaylaştıracak ve niteliğini arttıracığını düşünmekteyim.” sözleri ile lisans programında Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Öğretimi dersinin gerek kredi olarak gerekse içerik olarak yeterli olmadığını ifade etmektedir. Fakat K3 “Bizim derslerimiz zaten fazla o yüzden bu konuların ders olarak verilmesi biraz abartı olur.” ve K9 “Din dersi öğretimi lisans döneminde yeterli olduğunu düşünüyorum. Lisans derslerinde zaten yük fazla olduğu için derslere zaman ayırmak zordur.” lisans programında yer alan Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Öğretimi dersinin yeterli olacağını, bunun dışında din eğitimi ile ilgili bir derse ihtiyaç olmadığını ifade etmektedir.

4.4. İlkokul Müfredatında Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Dersi

Örgün eğitim kurumlarının ders programlarında din dersine yer verilmesi yıllardır tartışılmaktadır. Söz konusu tartışmaları iki grupta toplamak mümkündür. Bir taraf din dersi soyut olduğu için ilkokul seviyesindeki öğrencilere okutulmasının uygun olmayacağını iddia etmektedir. Diğerleri ise insan fitraten Aşkın Varlığına inanmaya muhtaç bir şekilde yaratıldığı için bireye hayatının her döneminde din eğitiminin verilmesi gerektiğini savunmaktadır. Bu bağlamda K11, “Bence ilkokul çocuklarına din dersi olduğundan daha çok verilmelidir. Çünkü “ağaç yaşken eğilir” atasözü tam da buna uygundur. Dini küçük yaşta

öğrenen bireyler dini kurallar ve ibadetlere daha alışkın bir şekilde hayat geçirebilirler.” sözleri ile ilkokulların ders programında din dersine yer verilmesi gerektiğini ifade etmektedir.

Her yaş döneminin kendine ait özellikleri bulunmaktadır. İlkokul çağındaki çocuklar etrafındaki olayları ve hayatı anlamlandırmaya çalışmaktadır. Örneğin K8, “Evet verilmeli. Çünkü her birey “Nerden geldiğini, nereye gideceğini ve niçin yaşadığını sorgulayıp öğrenmek ister. İnsanoğlu fitratı gereği bilmek ve merak ettiğini öğrenmek ister.” ifadeleri ile çocukların hayatı anlamlandırmaları hususunda ilkokul döneminde verilen din eğitiminin büyük katkı sağladığını dile getirmektedir. Fakat K5, “İlkokulda din dersi verilmemelidir. Çünkü çocuklar bu yaşta soyut düşünemedikleri için bu tür konularla ilgili soruları başka konulara çekebilmektedir. Bu çocuğun kafasında yanlış bir kavramın oluşmasına sebebiyet verebilmektedir.” sözleri ile din dersi soyut olduğu için ilkokul çağındaki çocuklara söz konusu dersin çocuklara okutulmaması gerektiğini savunmaktadır.

Eğitimde “Ne” öğretilmesi gerektiği kadar “Nasıl” öğretilmesi gerektiği de o kadar önemlidir. Öğrenime konu edilecek mesele soyut, öğrenci bilişsel gelişimin somut dönemindeyse bilginin doğruluğu, güvenilirliği ve bilimselliği kadar onu öğrenciyle uygun bir şekilde paylaşmak da o kadar önemlidir. İlkokul çağındaki öğrenciye Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi (DKAB) dersinin nasıl işlenilmesi gerektiğini K15 “İlkokul çağındaki bir çocuğa din eğitimi verilmeli. Ama çocuğa verilen din eğitiminin içeriği iyi ayarlanmalıdır.” ve K7 “Fakat bu bilgiler detaylı, kafa karıştırıcı, çocuğun seviyesinden yüksek olmamalı.” sözleri ile dile getirmektedir. Benzer düşüncüyü K15’de de görmek mümkündür. İlkokul çağındaki çocuklara okutulan din dersinin içeriğinin onların gelişim seviyelerine uygun olması gerektiğini, “İlkokul çağındaki bir çocuğa din eğitimi verilmeli. Ama çocuğa verilen din eğitiminin içeriği iyi ayarlanmalıdır. Genelden özele bir sıra izlenerek çocuğun dine karşı sempati duyması sağlanabilir.” şeklinde dile getirmektedir.

5. TARTIŞMA

Natüralist eğitim anlayışının önemli temsilcilerinden Rousseau, çocukların gençlik dönemine kadar dini ya da ahlaki öğretilerle karşılaşmaması gerektiğini iddia etmektedir. Rousseau, Emile’i çocukluk döneminde din eğitiminin

uzaklaştırırken, bunu dinin önemsizliğinden dolayı değil, yanlış anlaşılmaya maruz kalacağından dolayı ön görmüştür.²⁸ Bu yaklaşımı savunanlar dinin bir yanıl-sama,²⁹ totem ve tabu³⁰ olduğunu insanın ilkelliğinden, acizliğinden ve zayıflığından kaynaklanan bir yöneliş³¹ olarak tezahür ettiğini, bu nedenle çocuğun dine yabancı olduğunu iddia etmişlerdir.

Son dönemlerde gerek din psikolojisi gerekse din eğitimi alanlarında yapılan araştırmalarla, okulöncesi ve ilkokul çağındaki çocukların dine yabancı olmadığı ortaya çıkartılmıştır.³² Söz konusu dönemde çocuklar, nereden geldik?, nereye gidiyoruz? bu dünyayı kim yarattı? gibi yeryüzünde meydana gelen olayları anlamlandırmaya yönelik sorulara cevap aramaktadır. Bu bağlamda çocukların zihinlerindeki sorulara en mantıklı cevabı verebilecek olgu dindir. İlkokul çağındaki çocuklara alan öğretmeni olmadığı durumlarda Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi (DKAB) dersini sınıf öğretmenleri vermektedir. Bu itibarla sınıf öğretmenlerinin yetiştirildiği sınıf öğretmenliği bölümünün ders programında yer alan Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Öğretimi dersinin ilkokul öğretmenlerinin gerek gündelik yaşamlarına gerekse meslek hayatlarına katkı sağladığı çalışmaya yansayan genel fikirdir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Araştırma sonucunda elde edilen bilgiler, genel olarak sınıf öğretmenliği bölümü ders programında yer alan Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Öğretimi dersi ile ilgili öğrencilerin görüşlerinin olumlu olduğu söylenebilir.

Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Öğretimi dersi ile ilgili öğrencilerin görüşlerini dört boyut çerçevesinde bir araya getirmek mümkündür.

1. Dini Bilgi Kaynakları: İnsan sosyal bir varlıktır. Hayatının her anında çevresiyle etkileşim içerisinde. Bu etkileşim sonucunda bireyde öğrenmeler

²⁸ C. Daniel Baston, "Creative Religious Growth and Pre-Formal Religious Education", *Religious Education*, 1974, 69: 309.

²⁹ Geniş bilgi için bk. Sigmund Freud, *Bir Yanılsamanın Geleceği*, trc. Selçuk Budak (Ankara: Öteki Yay., 1997), 199-225.

³⁰ Bk. Sigmund Freud, *Totem ve Tabu*, tr. K. Sahir (İstanbul: Sosyal Yay., 1996), 11-34.

³¹ Sigmund Freud, *Toplum Psikolojisi*, trc. Kemal Saydam (İstanbul: Düşünen Adam Yay., 1993), 80.

³² Kerim Yavuz, *Çocukta Dini Duygu ve Düşüncenin Gelişmesi (7-12)* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., 1983), 45-46.

gerçekleşmektedir. Bireyin din konusundaki bilgi kaynağını aile oluşturmaktadır. Bununla birlikte yaz kuran kursları, alanla ilgili kitaplar ile tv., radyo, bilgisayar, akıllı cep telefonları gibi haberleşme ve iletişim aletlerinin de din hakkında bilgi edinme kaynağı olarak kullanıldığı söylenebilir. Bu anlamda din birden fazla kaynaktan öğrenilmektedir.

2. Dersin Öğretmenlerin Meslek Hayatına Katkısı: Lisans programı dışında ilkokul 4. sınıftan lise 12. Sınıfa kadar din eğitimi almış sınıf öğretmeni adayları Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Öğretimi dersi sayesinde hem ilkokul 4. sınıf öğrencilerine Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi (DKAB) dersinde hangi konuları işleyeceğini hem de din eğitim-öğretiminde kullanabileceği yöntem ve teknikleri hususunda bilgi, tecrübe sahibi olmaktadır. Bu bağlamda öğretmen eğitim ve öğretime hazır bir şekilde göreve başlama imkânı bulmaktadır.

3. Ders Kredisinin Yeterliliği: Öğretmenlik mesleği birden fazla alanda bilgi ve beceri sahibi olmayı gerektirmektedir. Öğretmen yetiştiren okullar da programlarını hazırlarken bu doğrultuda ders ve bu dersin kredisini belirlemesi gerekmektedir. Katılımcıların ifadeleri dikkate alındığında Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Öğretimi dersinin kredisinin yetersiz olduğu görülmektedir. Ayrıca söz konusu ders ile birlikte din psikoloji, dini gelişim teorileri vb. derslerin programa ilave edilmesi ile ilgili görüş bildiren katılımcılar da bulunmaktadır.

4. İlkokul Müfredatında Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi (DKAB) Dersi: Din Eğitimi, Din Psikolojisi bilim dallarının yapmış olduğu gözlem, mülakat ve anket sonuçları insanın doğuştan inanma istidadına sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Katılımcılar, öğrencilerin Allah, cennet, cehennem, melek, cin, şeytan gibi merak ettikleri konuları bilimsel gerçeklere dayalı, dinin sahih kaynaklarından öğrenilecek yerin okul olduğunu dile getirmektedir. Bu bağlamda çalışmada, çocukların gelişim seviyelerine uygun, belirli plan, program ve amaç doğrultusunda okullarda Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi (DKAB) dersinin ilkokul programında yer almasının çocukların kişilik, kimlik oluşumuna ve bilişsel, duyuşsal gelişimlerine katkı sağladığı düşüncenin hâkim olduğu görülmektedir.

KAYNAKÇA

- Akyüz, Yahya. *Türk Eğitim Tarihi*. Ankara: Pegem Akademi, 2009.
- Akyüz, Yahya. *Türkiye’de Öğretmenlerin Toplumsal Değişimdeki Etkileri*. Ankara: Doğan Basımevi, 1978.

- Aydın, Muhammed Şevki. *Cumhuriyet Döneminde Din Eğitimi Öğretmeni Yetiştirme ve İstihdamı (1923-2015)*. İstanbul: Dem Yayınları, 2016.
- Baston, C. Daniel. "Creative Religious Growth and Pre-Formal Religious Education", *Religious Education*. 1974, 3/69.
- Bilgin, Beyza. *İslâm ve Çocuk*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 1987.
- Çelebi, Ahmed. *İslam'da Eğitim Öğretim Tarihi*. İstanbul: Damla Yayınevi, 1983.
- Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği bölümü ders programı, erişim 02 Mart 2017, http://www.yok.gov.tr/documents/10279/49665/sinif_ogretmenligi.pdf/32dd5579-2e4d-454e-8c91-5e0594ebdf48
- Ergin, Osman. *Türk Maârif Tarihi*. İstanbul: Eser Matbaası, c. 1-2, 1977.
- Freud, Sigmund. *Bir Yanılsamanın Geleceği*. trc. Selçuk Budak. Ankara: Öteki Yayınevi, 1997.
- Freud, Sigmund. *Toplum Psikolojisi*. trc. Kemal Saydam. İstanbul: Düşünen Adam Yayınları, İstanbul, 1993.
- Freud, Sigmund. *Totem ve Tabu*. trc. K. Sahir. İstanbul: Sosyal Yayınları, 1996.
- Güven, İsmail. *Türk Eğitim Tarihi. Edirne*: Paradigma Kitapevi Yayınları, 2002.
- Koçer, Hasan Ali. *Türkiye'de Modern Eğitimin Doğuşu ve Gelişimi (1773-1923)*. Ankara: MEB Tebliğler Dergisi, Sayı 2566, Kasım 2004.
- MEB Tebliğler Dergisi, Sayı: 2175, 5 Kasım 1984.
- Mehmedoğlu, Yurdağül. *Okulöncesi Çocuklarda Dinî Duygunun Gelişimi ve Eğitimi*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2009.
- Milli Eğitim Basımevi, 1970.
- Öcal, Mustafa. *Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Din Eğitimi*. İstanbul: Düşünce Kitapevi Yayınları, 2011.
- Öymen, Hıfzırrahmân R. ve Mehmet Dağ. *İslam Eğitim Tarihi*. Ankara: MEB, ts.
- Öztürk, Cemil. *Atatürk Devri Öğretmen Yetiştirme Politikası*. Ankara: TTK Yayınları, 1996.
- Peker, Hüseyin. *Din ve Ahlâk Eğitimi Psikolojik ve Metodik Esaslar*. Samsun: Aksi Seda Matbaası, 1998.
- Selçuk, Mualla. *Çocuğun Eğitiminde Dinî Motifler*. Ankara: TDV Yayınları, 1990.
- Unat, Faik Reşit. *Türk Eğitim Sisteminin Gelişmesine Tarihi Bir Bakış*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 1964.
- Yavuz, Kerim. *Çocukta Dinî Duygu ve Düşüncenin Gelişmesi (7-12)*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 1983.
- Yücel, Hasan Ali. *Türkiye'de Orta Öğretim*. İstanbul: Devlet Basımevi, 1938.
- Zengin, Zeki Salih. "İlköğretim Okullarındaki DKAB Dersleri İçin Öğretmen Yetiştirilmesi ve Eğitim Fakülteleri: Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Örneği". *Değerler Eğitimi Dergisi* 4, sy. 11 (2006): 127-154.
- Zengin, Zeki Salih. *II. Abdülhamit Dönemi Örgün Eğitim Kurumlarında Din Eğitimi ve Öğretimi 1876-1908*. Adana: Baki Kitapevi, 2003.